

Joanna Jabłkowska

MIĘDZY LITERATURĄ I NIEMCOZNAWSTWEM

O BADANIACH NAUKOWYCH PROF. ZW. DR. HABIL. KRZYSZTOFA A. KUCZYŃSKIEGO

Profesor Krzysztof A. Kuczyński od wielu lat pełni funkcję kierownika Katedry Literatury przy łódzkiej germanistyce. Urodził się 2 kwietnia 1948 r. w Jeleniej Górze, następnie mieszkał z rodzicami we Wrocławiu a od 1955 r. w Łodzi. Ojciec był profesorem, historykiem mediewistą. Do szkoły podstawowej i średniej profesor Kuczyński uczęszczał w Łodzi. Tutaj też ukończył studia germanistyczne.

Pracę magisterską pisał pod kierunkiem prof. dr hab. Marii Kofty. Po zatrudnieniu w Uniwersytecie Łódzkim (1971) bardzo szybko sprecyzował swe zainteresowania naukowe, które dotyczą przede wszystkim polsko-niemieckich kontaktów w dziedzinie kultury i literatury. Niektórym wówczas wybranym preferencjom pozostał wierny do dziś. Rozprawę doktorską pisaną pod kierunkiem prof. dr hab. Arno Willa ukończył już w 1975 r. Zajął się w niej obrazem Polski w literaturze NRD (*Polska rzeczywistość powojenna w prozie NRD lat 1960–1975*). Problematyce polsko-niemieckiej poświęcił prof. Kuczyński także swą pracę habilitacyjną pt. *Recepcja literatury Republiki Federalnej Niemiec w Polsce 1949–1979*, Łódź 1981. Kolokwium habilitacyjne odbyło się we Wrocławiu w 1981 r. Jeszcze przed habilitacją był p.o. kierownika Zakładu Historii Literatury Niemieckiej XX wieku, a w 1984 r. zostaje kierownikiem Katedry Literatury Niemieckiej. Od 2001 r. kieruje Katedrą Badań Niemcoznawczych. W 1993 r. uzyskuje tytuł profesora i mianowanie na profesora zwyczajnego.

Zainteresowania badawcze profesora Kuczyńskiego można podzielić na kilka klarownych zakresów. Pierwszy, moim zdaniem najważniejszy, okreś-

liłabym jako polonica w krajach niemieckiego obszaru językowego i germanica w Polsce. Profesor od początku swej pracy naukowej interesował się stosunkami kulturalnymi między Polską a Niemcami i wzajemną recepcją literatury. Do tego obszaru należą zarówno praca doktorska, jak i habilitacyjna, a także szereg innych publikacji. Wokół doktoratu powstało kilka prac na temat stosunków literackich i kulturalnych między Polską i NRD: *Polonica w twórczości pisarzy NRD lat sześćdziesiątych*, AUL, 1978, S. I, z. 22, s. 13–25; *Temat polski w literaturze NRD*, „Prace Polonistyczne” XXXIV/1978, s. 167–196; *Motyw przyjaźni polsko-niemieckiej a problem uprzedzeń narodowościowych w młodej prozie NRD*, AUL, 1979, S. I, z. 59, s. 21–33.

Praca nad habilitacją zaowocowała natomiast szeregiem publikacji na temat recepcji literatury RFN w Polsce i polskiej w RFN, np.: *Die BRD-Literatur in der VR Polen (1949–1976)*, *Probleme der Literatursoziologie und der literarischen Wirkung*, Hrsg. v. Th. Höhle und D. Sommer, Halle 1978, s. 106–115; *Literatura polska w RFN (1949–1975)*, „Germanica Wratislaviensia”, 31/1979, s. 95–111; „*Die erste Polka*” *Horsta Bienka na tle literatury zachodniemieckiej w Polsce i O niektórych aspektach recepcji literatury Republiki Federalnej Niemiec w Polsce 1949–1979*, AUL, FL, 4/1981, s. 3–21 i 23–53; *Literatura Republiki Federalnej Niemiec w Polsce 1949–1956*, AUL, FL, 5/1982, s. 3–18.

Szerzej zakrojonej tematyce literackich związków między Polską i Niemcami poświęcona jest książka *Prawda i mit. Studia i szkice z polsko-niemieckich stosunków literackich*. Warszawa 1990, tom zbiorowy *Deutsch-polnische Literaturbeziehungen des 19. Und 20. Jahrhunderts* 1980 oraz wiele drobniejszych publikacji, np. *Richard Maria Werner und sein Lemberger Hebbel-Kreis. Hebbel-Forschung in Polen*. Hebbel-Jahrbuch 1988, s. 127–131 lub *Zwischen Herder und Grass. Deutsche Literaturforschung in Polen in den achtziger Jahren, Funktionsbestimmungen und Wirkungsmöglichkeiten der Literatur*. Hrsg. v. Z. Swiatłowski. Rzeszów 1991; Wyodrębnić tu należy omówienia przekładów starszej literatury polskiej na język niemiecki: *Literatura polska w przekładach niemieckich w latach 1880–1900*, *Studia Historica Slavo-Germanica*, 1985, t. 14, s. 261–269; *Adam Mickiewicz in deutscher Übersetzung*, [w:] *Adam Mickiewicz. Der grosse Dichter der polnischen Nation*, red. G. Wytrzens. Wien 1998, s. 68–74 lub *Józef Ignacy Kraszewski w przekładach niemieckich do roku 1939. Przyczynek do polsko-niemieckich stosunków literackich w XIX i XX wieku*, „*Studia Historica Slavo-Germanica*”, XV/1989, s. 185–191.

Bardzo istotnym aspektem badań nad stosunkami między polską i niemieckojęzyczną kulturą i literaturą są w działalności naukowej profesora Kuczyńskiego prace na temat kontaktów polsko-austriackich. Zwróciłabym tu uwagę na artykuły publikowane w Polsce i Austrii: *Tematyka polska w literaturze austriackiej po 1945 r.*, [w:] *Wiktoria Wiedeńska i stosunki*

polsko-austriackie 1683–1983, red. W. Sladkowski, A. A. Witusik. Lublin 1983, s. 246–258; *O Polsce nad Dunajem. Polska w literaturze austriackiej po 1945 r.*, Akcent, 3/1983, s. 97–104; *Ingeborg Bachmanns Polenreise, Ingeborg Bachmanns Aufnahme in der polnischen Literaturkritik i Ingeborg Bachmanns Rezeption in Polen. Materialien*, AUL, FL 11/184, s. 111–121, 123–130, 145–150; *Der literarische Transfer in Galizien Mittler-Verleger-Zeitschriften (1867–1914)*, [w:] *Galizien als gemeinsame Literaturlandschaft*, Hrsg. v. F. Rinner und K. Zerinschek, Innsbruck 1988, s. 49–54; *Polskie fale Dunaju. Tematyka polska w literaturze austriackiej po roku 1945*, [w:] *Szkice ze współczesnej literatury austriackiej*, red. N. Honsza, Wrocław 1991, s. 129–139; *Über die Grenzen hinaus... Zu einigen Mittlern der polnischen Literatur in Österreich und der österreichischen in Polen*, *Studia Niemcoznawcze UW*, VII/1993, s. 1947–1955; *Polnische Literatur in Galizien. Zu einigen Mittlern und Übersetzern polnischer Autoren ins Deutsche*, [w:] *Munera Philologica. Giorgio Starnawski ab amicis collegis discipulis oblata*, red. K. A. Kuczyński, Z. J. Nowak, H. Tadeusiewicz. Łódź 1992, s. 223–230; *Popularyzatorzy literatury polskiej w Austrii po 1945 roku*, „Pamiętnik Literacki” (Londyn), XX/1995, s. 109–156; *Österreichische Literatur in Polen. Entwicklungslinien nach 1945*, [w:] *Polnische Tage am Institut für Übersetzer- und Dolmetscherausbildung der Universität Wien*, Hrsg. v. D. Müller-Ort. Lodz 1997, s. 58–64. Ważnym osiągnięciem są trzy książki poświęcone tej tematyce: *Ludzie i książki. Z polsko-niemiecko-austriackiego pogranicza kulturowego XX wieku*. Piotrków Trybunalski 1995 i wydany z A. Kozłowskim tom *Polskie fale Dunaju. Polsko-austriackie powinowactwa kulturalne*. Częstochowa 1992 oraz z A. Kozłowskim i B. Miązką *Polska–Austria. Drogi porozumienia*. Łódź 1999. W kręgu zainteresowań profesora Kuczyńskiego znalazła się także pisarka i tłumaczka obecnie mieszkająca w Austrii, Gerda Leber-Hagenau. Tom *Gerda Leber-Hagenau a stosunki polsko-austriackie w XX w.* (Łódź 1998) jest owocem konferencji zorganizowanej w Łodzi z udziałem gości polskich i austriackich.

Na zamówienie Deutsches Polen-Institut w Darmstadt sporządził profesor Kuczyński bibliografię literatury polskiej, która ukazała się w tłumaczeniu niemieckim. Książkowe wydanie tej bibliografii nosi tytuł *Polnische Literatur in deutscher Übersetzung von den Anfängen bis 1985*. Darmstadt 1987. Jest to istotny wkład w prace na rzecz popularyzacji polskiej literatury w Niemczech, której najwybitniejszym mentorem jest pochodzący z Łodzi Karl Dedecius. Z Dedeciusem łączy profesora Kuczyńskiego wieloletnia znajomość i współpraca. Jemu też poświęcił kilka znaczących publikacji. Najważniejszymi z nich są monografia *Czarodziej z Darmstadt. Rzecz o Karlu Dedeciusie*. Łódź 1999 oraz tom zbiorowy: *Karl Dedecius – ambasador kultury polskiej w Niemczech*. Łódź 2000, wydany razem z I. Bartoszewską. Tom jest podsumowaniem międzynarodowej konferencji poświęconej zasłużonemu

tłumaczowi, którą profesor Kuczyński zorganizował w Łodzi w 1999 r. Ważnym aspektem sympozjum były nie tylko życie i twórczość założyciela Deutsches Polen-Institut, lecz także problemy translacji.

Ambasadorzy kultury polskiej oraz pisarze polskiego pochodzenia mieszkający w Niemczech i w Austrii zajmują szczególne miejsce w pracy badawczej profesora Kuczyńskiego. Przybliżał w swych publikacjach nie tylko twórczość Dedeciusa i Leber-Hagenau, lecz także sylwetki Oskara Jana Tauschinskiego, Alberta Weissa, Gunthera Wytrzensa, Klause Staemmlera, Marion Gräfin Dönhoff, Adama Zielińskiego i innych.

Odrębnym działem działalności naukowej profesora Kuczyńskiego jest dzieło Gerharta Hauptmanna. Jest współzałożycielem Polskiego Towarzystwa im. Hauptmanna i zaangażowany jest w prace na rzecz muzeum Gerharta Hauptmanna w Jagniątkowie. Już w 1990 r. zorganizował międzynarodową konferencję na temat jego twórczości, której wyniki opublikowane zostały w tomie *Gerhart Hauptmann. Autor des 20. Jahrhunderts*. Würzburg 1991 (razem z Peterem Sprenglem), a w roku 2001 wyszły dwa kolejne tomy zbiorowe: w Würzburgu *Weggefährten Gerhart Hauptmanns. Förderer – Biographen – Interpreten* (razem z K. Hildebrandtem) i w Wałbrzychu *Carl i Gerhart Hauptmannowie a dziedzictwo kulturowe Europy* (razem z E. Białkiem).

Nie tak wnikliwie jak Hauptmannem, ale konsekwentnie, zajmuje się profesor także sylwetkami innych pisarzy niemieckich: H. Bienka, H. H. Kirsta, G. Wallraffa, E. Wicherta.

Istotne miejsce w pracy naukowej profesora Kuczyńskiego zajmuje badanie dziejów filologii germańskiej w Polsce. Nie tylko polonofile w Niemczech i Austrii, ale i popularyzatorzy niemieczyny w naszym kraju, naukowcy, uczeni germaniści znaleźli się w kręgu zainteresowań profesora Kuczyńskiego. Publikował artykuły o Zygmuncie Łempickim, Zdzisławie Żygulskim, Wilhelmie Szewczyku, Arno Willu, Michale Cieśli i innych. Można powiedzieć, że profesor Kuczyński jest kronikarzem polskiej germanistyki. Sumiennie dokumentuje nie tylko informacje o sylwetkach znanych naukowców, lecz także systematycznie publikuje bibliografię osiągnięć badawczych naszego środowiska. Tę działalność bibliograficzną rozpoczął tuż po doktoracie; najpierw gromadził bibliografię łódzkich germanistów, potem zajął się zbieraniem materiałów dotyczących całego kraju. W 1991 r. ukazał się pod jego redakcją tom *Z dziejów germanistyki historyczno-literackiej w Polsce. Studia i materiały*, który zawiera także dwie bibliografie profesora. Od 1995 r. ukazuje się regularnie bibliografia polskich publikacji germanistycznych w *Convivium*.

Profesor Kuczyński utrzymuje ożywione kontakty naukowe z wieloma ośrodkami w kraju i za granicą: z Deutsches Polen-Institut w Darmstadt, z partnerskimi uniwersytetami w Giessen, Regensburgu i Chemnitz, z Stiftung

Gerhart-Hauptmann-Haus w Düsseldorfie, z Forschungsstelle Ostmittel-Europa w Dortmundzie czy z Bundesinstitut für ostdeutsche Kultur und Geschichte w Oldenburgu.

W ostatnim dziesięcioleciu profesor Kuczyński żywo interesuje się też zagadnieniami niemcoznawczymi. Od 1994/1995 prowadził specjalizację niemcoznawczą na germanistyce łódzkiej, w latach 1993–1998 i od 2001 kieruje stworzoną przez siebie Katedrą Badań Niemcoznawczych (przy Instytucie Studiów Międzynarodowych UŁ). Tu zajmował się m. in. studiami nad dziejami niemieckiego Ostforschung, ostatnio zajął się także dziejami ludności niemieckiej w Łodzi.

Profesor Kuczyński jest wychowawcą wielu pokoleń studentów, magistrantów i doktorantów zarówno z dziedziny historii literatury niemieckiej, jak i niemcoznawstwa.

Wiele energii poświęcił profesor Kuczyński pracy „w terenie”. Zakładał i rozwijał ośrodki germanistyczne w mniejszych miejscowościach, czym przyczynił się do ożywienia życia kulturalnego słabszych regionów. Był kierownikiem Zakładu Filologii Germańskiej WSP w Częstochowie (1990–1992), a w latach 1993–1997 w Piotrkowie Trybunalskim. Opiekuje się kolegami językowymi w Płocku i Włocławku. Z drugiej strony należy podkreślić, że profesor Kuczyński angażuje się też w „wielką” politykę. Dwa razy towarzyszył Prezydentowi RP w jego podróżach do Niemiec.

Profesor Krzysztof A. Kuczyński jest członkiem wielu towarzystw naukowych, m. in.: ŁTN, Polskiego Towarzystwa im. Gerharta Hauptmanna, Stowarzyszenia Germanistów Polskich, Gerhart-Hauptmann-Gesellschaft, Raabe-Gesellschaft, Hebbel-Gesellschaft.

Za swój dorobek naukowy oraz dydaktyczny został wyróżniony nagrodami Rektora UŁ, Ministra Edukacji Narodowej oraz bardzo prestiżową nagrodą im. Humboldta.